

Zachariasz S. Jabłoński OSPPE

Piesza pielgrzymka ze Skałki w Krakowie na Jasną Górę

Wprowadzenie

Współcześnie pielgrzymkowy szlak między Krakowem a Jasną Górą znaczą zasadniczo trzy piesze pielgrzymki: największa kilkunastotysięczna Archidiecezji Krakowskiej od 1981 roku; z Mogiły-Nowej Huty w Krakowie od 1972 roku, prowadzona przez ojców Cystersów; ze Skałki w Krakowie, w 1976 r. wyruszyli studenci i absolwenci Duszpasterstwa Akademickiego (DA) "Skałka"¹. Naszą uwagę skupimy na tej ostatniej.

Ukazanie specyfiki skałecznej pielgrzymki wymaga istotnego wyjaśnienia, nie będzie opierało się tylko na źródłach pisanych, w znacznym stopniu zostaną uwzględnione także wspomnienia uczestników - organizatorów jak również moje własne doświadczenia współorganizatora i przewodnika². Na jakość tworzonej dokumentacji, zwłaszcza w pierwszym dziesięcioleciu istnienia pielgrzymki, zasadniczy wpływ wywierała sytuacja totalitarnego zniewolenia. Nie można było wykluczyć rewizji tajnej milicji, która starała się inwigilować działalność Ośrodków Duszpasterstwa Akademickiego, stąd też nie zachowywano list uczestników pielgrzymek, żeby nie narażać ich na represje.

1. Powstanie i założenie ideowe pielgrzymki

Skałeczna pielgrzymka zrodziła się w środowisku Duszpasterstwa Akademickiego "Skałka", zorganizowanego w 1970 roku przy kościele ojców paulinów - Św. Michała Archanioła w Krakowie, przez ojca Rufina Abramka. Większość studentów DA "Skałka" rekrutowało się z młodzieży studiującej w Wyższej Szkole Pedagogicznej, zamieszkałej w Domu Akademickim przy ulicy Piekarskiej, blisko skałecznego sanktuarium. Duszpasterz akademicki, biblista i równocześnie wykładowca WSD Paulinów miał świadomość, że DA "Skałka" powinno mieć swoją specyfikę związaną z miejscem męczeństwa św. Stanisława Bpa Patrona Polski, Panteonem twórców kultury narodowej i Paulinami - zakonem uważanym za maryjny z racji zakorzenienia w Jasnej Górze.

Budowanie "studenckiego kościoła" na Skałce nie mogło dokonywać się w izolacji od Ogólnopolskiego Duszpasterstwa Akademickiego, które za jedno z ważnych wydarzeń dla konsolidacji i formacji młodej inteligencji akademickiej uważało Ogólnopolską Pielgrzymkę Młodzieży Akademickiej na Jasną Górę, odbywaną z zasady w pierwszą niedzielę po Uroczystości Królowej Polski obchodzonej 3 maja. Termin ten najczęściej pokrywał się z Centralną Uroczystością ku czci świętego Stanisława świętowaną na Skałce z udziałem Episkopatu Polski pod przewodnictwem Prymasa Kard. Stefana Wyszyńskiego i tysięcznych rzesz pielgrzymów. Akademicy skałeczni w pewnym znaczeniu współtworzyli obchód tej Ogólnopolskiej Uroczystości m.in. przez wykonywanie maryjnego programu słowno-muzycznego po odejściu Procesji w kierunku Wawelu.

W tej sytuacji ojciec Rufin przekonany z doświadczenia duszpasterskiego w Warszawie o walorach formacyjnych, wspólnotowotwórczej roli pielgrzymek, zainicjował Pielgrzymkę kolejowo-pieszą na Jasną Górę. Wyruszała ona zazwyczaj 30 kwietnia lub 1 maja. Pielgrzymi dojeżdżali pociągiem do Zawiercia i dalej pieszo wędrowali różnymi trasami jury krakowsko-częstochowskiej ze śpiewem do Leśniowa k. Żarek. Następnego dnia po Mszy św. w tutejszym Sanktuarium Matki Bożej Leśniowskiej, Patronki Rodzin zwykle pielgrzymowano szlakiem przez jurajskie lasy Złotego Potoku, żeby tutaj wsłuchiwać się w strofy Zygmunta Krasińskiego, narodowego wieszczka, wzywającego Królową Polski, Królową Aniołów o zmiłowanie dla zniewolonej Ojczyzny.

Powrót do Krakowa z Uroczystości Jasnogórskich 3 Maja odbywał się pociągiem, młodzież skałeczna wypełniała dworce i wagony kolejowe modlitewnym śpiewem i radością, wywołując często w tamtych czasach zdziwienie. Studenci nie kryli niedosytu, że tak szybko minęła pąc wypełniona konferencjami, refleksją, dyskusjami i oczywiście śpiewem. Jej echa powracały często na Skałce od 1972 roku w czasie nocnych czuwań, przeżywanych z Maryją Jasnogórską, w znacznym zakresie prowadzonych przez młodzież.

Kolejne roczniki młodych nauczycieli, absolwentów DA "Skałka" podejmowały pracę pedagogiczną w szkołach, najczęściej poza Krakowem. Wielu z nich starało się podtrzymywać więź z duszpasterstwem skałecznym, uczestnicząc m.in. w nocnych czuwaniach na Skałce i świątecznych spotkaniach. Duszpasterz dostrzegając potrzebę kontynuowania formacji religijnej absolwentów, pedagogów, którym potrzebne było zakorzenienie we wspólnocie eklezjalnej, wobec dość powszechnego zastraszania szkolnych gremiów pedagogicznych odnośnie udziału w praktykach religijnych, pragnął włączyć ich w Ogólnopolską Pielgrzymkę Nauczycieli i Wychowawców. Mimo dużej presji administracji cywilnej na uczestników, kontynuowano Pielgrzymkę na Jasną Górę zachowując stałą datę 2 lipca. Stąd też wybrano odpowiedni termin. Pierwsza Pielgrzymka ze Skałki wyruszyła 27 czerwca 1976 roku, później z racji przedłużenia w roku 1981 zajęć szkolnych do 30 czerwca, przeniesiono termin pielgrzymki na lipcowe dni (16-22).

Na styl pielgrzymowania ze Skałki znaczny wpływ wywarła "pastoralność"³ założyciela tegoż Ośrodka Duszpasterstwa Akademickiego, jak również piszącego, któ-

ry włączał się sporadycznie w posługę duszpasterską dla studentów⁴. Obaj duszpasterze wcześniej uczestniczyli w Pieszej Pielgrzymce z Warszawy na Jasną Górę jako przewodnicy grup młodzieżowych, również kilku studentów skałecznych pielgrzymowało ze stolicy⁵.

Nie obca była też skałecznym duszpasterzom soborowa wizja pasterza, jaką m.in. nakreślił Bp Karol Wojtyła nie tylko dla siebie, w dniu ingresu do katedry wawelskiej: *“Być pasterzem, to znaczy brać to wszystko, co wszyscy wnoszą; umieć brać, to znaczy w dużej mierze dawać; umieć brać to wszystko, co wszyscy wnoszą, umieć to jakoś koordynować, scalać, ażeby z tego wszystkiego rosło wspólne dobro wszystkich; i żeby w tym wspólnym dobru wszystkich było dobro każdego człowieka”*⁶.

Stąd też program duszpasterski każdej pielgrzymki jest wspólnie przygotowywany przez przewodnika wraz z grupą animatorów, w większości absolwentów DA Skałka. Ta twórcza współpraca wyrasta z przekonania, że świeccy animatorzy orientują się w aktualnych zapotrzebowaniach pielgrzymów. Dlatego właśnie obok tematów ściśle religijnych podejmowana jest problematyka społeczno-polityczna. Wspólnie też dobierani są spośród pielgrzymów odpowiedni prelegenci, konferencjoniści.

Zakorzenie pierwszych pielgrzymek skałecznych w środowisku Duszpasterstwa Akademickiego “Skałka” w znacznym stopniu zadecydowało o profilu tej pielgrzymki. Pewnego typu manifestowanie chwały wierzenia wyrażane radosnym śpiewem przy akompaniamencie akordeonu, gitar i często skrzypiec zdominowało jak się wydaje charakter pokutny tradycyjnych pielgrzymek. Ten manifestacyjny przejaw daleki pozostawał od demonstracyjnych pochodów pierwszomajowych. Manifestacyjność entuzjazmu jest przede wszystkim wyrazem dynamiczności animatorów, zespołu wokalnie-instrumentalnego, a równocześnie staje się spontanicznym, publicznym wyznaniem wiary wbrew narzucanemu pogładowi - “religia jest sprawą prywatną”, co miało ułatwiać prowadzoną laicyzację i ateizację przez eliminowanie chrześcijaństwa z życia publicznego.

W założeniu pastoralnym Pielgrzymka Skałeczna miała stanowić środowisko przeżywania i doświadczania Kościoła jako wspólnoty, stąd też starano się od początku maksymalnie poszerzyć “podmiot” posługi duszpasterskiej. Uczestnicy mieli poprzez udział w organizowaniu pielgrzymki uczyć się konkretnie podejmować odpowiedzialność za Kościół pielgrzymujący nie tylko ze Skałki. Nie przewidywano zbyt dużego wzrostu liczebnego, żeby niejako poprzez styczność wielokrotną osób tworzyła się spontanicznie społeczność pielgrzymkowa⁷, oczywiście budowana w przestrzeni wiary i świadomego przeżywania powołania do pielgrzymki, wzajemnego braterstwa w myśl biblijnego zapewnienia Chrystusa: *“Gdzie dwaj albo trzej zgromadzeni są w Imię moje, tam jestem wśród nich”* (Mt 18,20). Zewnętrznym wyrazem i równocześnie nośnikiem rodzinności pozostaje nazywanie się przez pielgrzymów “bratem” i “siostrą”. Ten sposób odnoszenia się współpielgrzymów przenosi się również poza czas pątniczej wędrówki⁸

Wspólnotowy styl pielgrzymowania utrwalał się z czasem i świeccy nie tylko pozostają aktywnymi organizatorami bazy materialnej dla pielgrzymów - transportu bagaży, noclegów i wyżywienia, ale podejmują posługę ewangelizacyjną poprzez wygłaszanie konferencji, prowadzenie modlitw, dzielenie się refleksjami. Ten specyficzny sposób pielgrzymowania, włączenie się we wspólnotowe "bycie" sprawia najczęściej trudności uczestnikom.

2. Główne momenty-etapy kształtowania się pielgrzymki

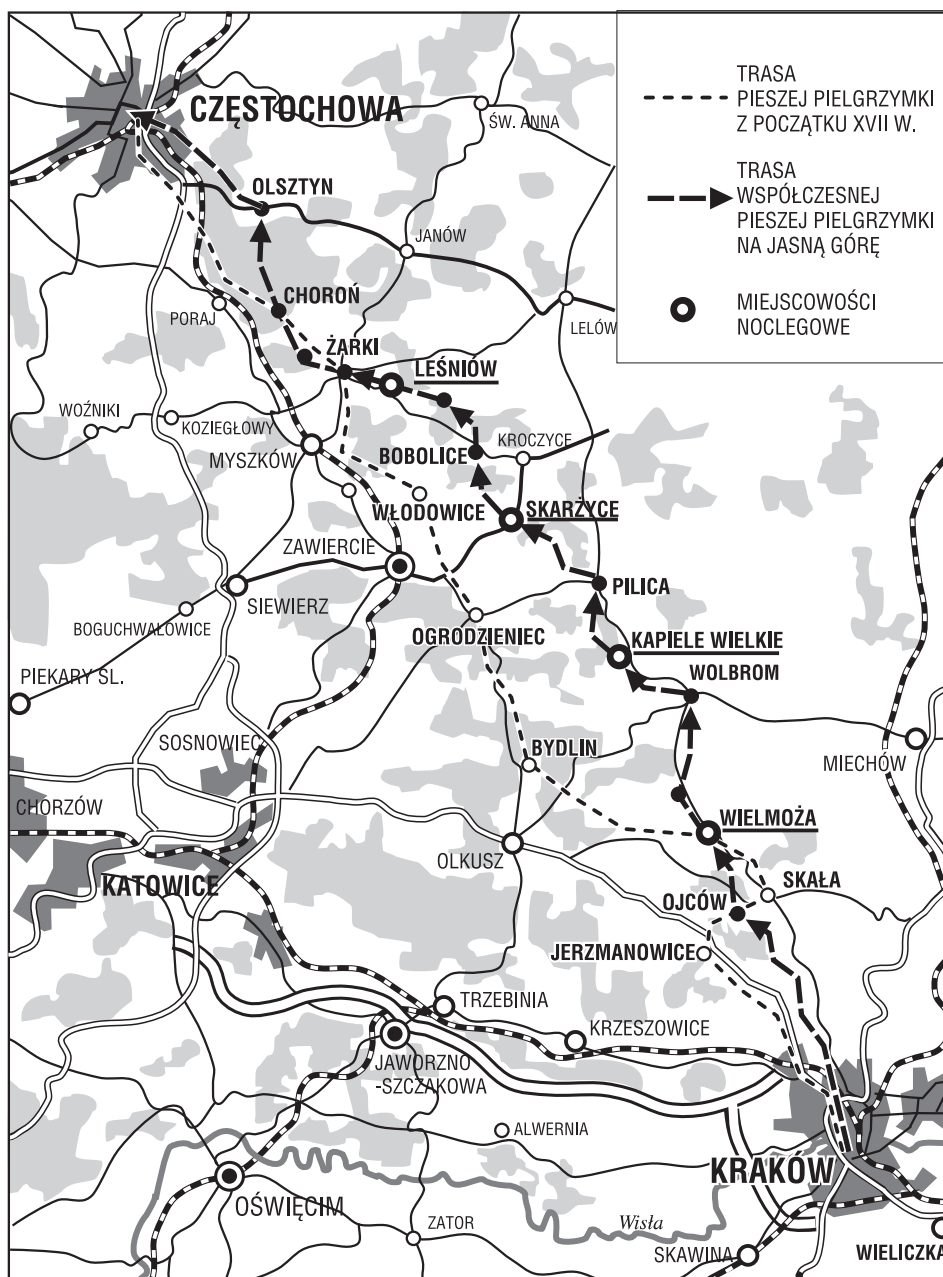
Na przestrzeni 20 lat Pielgrzymka Skaleczna ulegała znacznym przeobrażeniom, uwarunkowanym zmieniającą się sytuacją społeczno-polityczną i wydarzeniami eklezjalnymi nie tylko w Polsce. Najtrudniejszym okresem w istnieniu pielgrzymki skalecznej były lata 1976-1978. Inicjując piesze pielgrzymowanie studentów ze Skalki na Jasną Górę duszpasterze nie informowali o tym przedsięwzięciu ks. kardynała K. Wojtyły, bowiem uważali, że nie należało angażować Jego autorytetu w tak stosunkowo drobną inicjatywę duszpasterską. Jednak znając otwartość Krakowskiego Metropolity dla poszukiwania nowych form duszpasterstwa młodzieży, zakładali gotowość poparcia dla tej inicjatywy i ewentualną obronę, w jakimś stopniu wyrażoną w aprobacie dla programu wizji duszpasterstwa na Skalce, która miała być miejscem formacji młodej inteligencji, a zwłaszcza nauczycieli⁹.

Nie mogąc liczyć na oficjalną zgodę administracji państwowej dla inicjatywy pielgrzymki skalecznej, zdecydowano się rozpocząć pielgrzymowanie w przekonaniu, że nie jest to nadużycie prawa w systemie bezprawia, faworyzującego zwolenników ideologii marksistowskiej. Żeby nie wzbudzać zainteresowania milicji, duszpasterze wędrowali nieoficjalnie bez habitów, grupa pielgrzymkowa nie niosła żadnego znaku religijnego na ulicach Krakowa, chociaż przy akompaniamencie akordeonu i gitar śpiewano piosenki religijne. Dopiero poza obrębem miasta wykonano brzoźowy krzyż, niezbyt dużych rozmiarów. Pierwsza 40-osobowa Pielgrzymka dotarła na Jasną Górę bez przeszkód. Jakkolwiek była obserwowana przez MO, nie doświadczyła żadnych interwencji, również w drodze powrotnej pociągiem do Krakowa-Mydlnik i podczas pieszego wędrowania na Skalkę.

Celem uchronienia pielgrzymów przed bezpośrednim kontaktem z milicją, w transport bagaży i zakup pożywienia zaangażowani byli alumni Wyższego Seminarium Duchownego Paulinów, bracia - Kazimierz Lesiak i Karol Oset.

Przez Pielgrzymkę skaleczną duszpasterstwo włączyło się w 6-lecie dziękczynienia i przygotowania do Jubileuszu 600-lecia Jasnej Góry. W następnym roku pielgrzymi wyraźnie domagali się oficjalności ze strony duszpasterzy - pielgrzymowania w habitach. Tak się też stało.

Trzecia Pielgrzymka ze Skalki na Jasnej Górę uzyskała oficjalną aprobatę kardynała K. Wojtyły. W Sali Rycerskiej Metropolita Krakowski wyraził zobowiązujące uznanie dla naszej modlitwy śpiewanej, wypełniającej dość długie oczekiwanie na spotkanie z purpuratem: *"jeżeli nauczyciele tak się modlą śpiewem, to można być*

Ryc. 1.
Trasy pieszych pielgrzymek ze Skałki na Jasną Górę

spokojnym o przyszłość polskiej szkoły”. Ksiądz kardynał wpisał się dosłownie w naszą Pielgrzymkę, składając pisemne życzenia na tablicy.

Po 16 października 1978 r. skałeczna, “konspiracyjna” pielgrzymka, jak zresztą wszystkie inne, nabrała nowej społecznie jakości, kiedy Arcybiskup Krakowski został wybrany Widzialną Głową Kościoła jako Jan Paweł II. Władze komunistyczne zostały niejako zmuszone do zmiany taktyki wobec Kościoła katolickiego w Polsce, a w tym i wobec ruchu pątniczego na Jasną Górę.

W 1979 roku Jan Paweł II w ramach swojej Pierwszej Pielgrzymki do Ojczyzny przybył 8 czerwca na Skalkę, żeby spotkać się z młodzieżą akademicką. Odtąd naszą Skałeczną Pielgrzymkę znacząca tablica z herbem papieskim i napisem: “*Totus Tuus (...) w intencji Ojca świętego*”, a przede wszystkim modlitwa za Jana Pawła II i wsłuchiwanie się w Jego nauczanie.

Znaczącą funkcję tablicy skałecznej dostrzega uczestniczka pielgrzymki: “*Naczele «idzie» napis: Totus Tuus. I chyba stopniowo przestawało to być hasłem samego tylko Ojca świętego. Stawało się wewnętrznym zawołaniem każdego z nas. Rycerze wypraw krzyżowych przypinali sobie na piersiach czerwone krzyże, my - świadomie czy nieświadomie - wpisywaliśmy to hasło papieskie we własne życie, w jego kierunek i sens. Jednoczy nas, neutralizując egocentryzm, korygując hierarchię wartości. Odstania się to poprzez głosy bardziej odważnych czy bardziej zdeterminowanych, wyrażających swoje myśli w intencjach modlitw mszalnych, we wspólnych rozważaniach tajemnic różańcowych i stacjach Drogi Krzyżowej*”¹⁰.

Pielgrzymowanie 1979-1980 wypełnione było entuzjazmem, głośnym śpiewem “my mamy Papieża - Jana Pawła II”, wdzięcznością za Pielgrzymkę do Polski i zmaganiem o Solidarność. Powoli przybywało pielgrzymów skałecznych.

Szóstą Pieszą Pielgrzymkę ze Skałki 1981 r. przenikał ból po zamachu na życie Jana Pawła II i wielkie modlitewne wołanie o powrót do zdrowia i sprawnej posługi Kościołowi, a także nadzieja na pielgrzymowanie do Rzymu przedstawicieli DA “Skałka” i spotkanie z Ojcem świętym¹¹.

Lata 1982-1987 pielgrzymowania znaczone były udręką stanu wojennego i próbami zawrotu polskiego społeczeństwa ze szlaku solidarności, przerywane papieskimi pielgrzymkami w 1983 roku i 1987. Żeby dalej móc pielgrzymować bez narażania uczestników na represje, skałeczna pielgrzymka zmieniła nieco trasę i sposób wędrowania. Wspólnie tramwajem ze Skałki udawano się do Mogiły-Nowej Huty, żeby uczestniczyć w sanktuarium Św. Krzyża we Mszy św. celebrowanej przez jednego z biskupów Krakowa. Po czym razem z pielgrzymką ojców Cystersów¹² Skałka pielgrzymująca przemierzała Nową Hutę przez cztery lata i znaczną część drogi pierwszego dnia.

Rok 1988 był czasem próby wierności dla skałecznych pielgrzymów, ponieważ grupa pątnicza nie wyruszyła ze Skałki, pielgrzymi skałeczni wędrowali w rozproszeniu z pielgrzymkami z Mogiły-Nowej Huty i z Wawelu¹³.

Rok 1989 przyniósł Pielgrzymce Skałecznej ferment młodzieży małomiasteczkowej, włączyła się bowiem duża grupa młodych z Sułkowic z duszpasterzem ks. Sta-

niślawem Wajdziakiem. Niestety przerzedziły się szeregi studentów z racji zawieszenia działalności ośrodka DA "Skałka" po rezygnacji piszącego z odpowiedzialności za duszpasterstwo na Skałce.

Rok 1991, naznaczony w Polsce dwukrotnym pobycem Jana Pawła II, stał się w pewnym znaczeniu granicznym dla Pielgrzymki Skałecznej. Powiększyła się znacznie liczba osób, które nie mogły z racji wieku brać udziału w Archidiecezjalnej Pielgrzymce, ograniczonej wyłącznie do młodzieży wędrującej na VI Międzynarodowe Spotkanie Młodzieży z Janem Pawłem II na Jasnej Górze.

Rok 1993 niespodziewana kontuzja, cierpienie i pobyt w klinice Gemelli Jana Pawła II w miesiącach letnich. Żeby skałeczne pielgrzymowanie w sposób pełniejszy posiadało eklezjany wymiar, zaproszono Bpa Albina Małysiaka, aby przewodniczył liturgii eucharystycznej dla pielgrzymów na Skałce. W następnych latach będzie to czynił Bp Jan Szkodoń.

W 1994 roku w Pielgrzymce Skałecznej został położony akcent na sakrament pokuty, bowiem włączył się O. Zygmunt Okliński, rektor WSD Paulinów i Przeor Skałeczny. Podjął się dyskretniej funkcji ojca duchowego - spowiednika. Natomiast ks. Zdzisław Lepper SVD ze Sztokholmu z grupą Polonii doskonale odnalazł się w duszpasterstwie pielgrzymkowym.

3. Pielgrzymi w przestrzeni geograficznej zamieszkania

DA "Skałka" pozostawało ośrodkiem duszpasterskim otwartym, wierni nie będący studentami mogli także uczestniczyć w Mszach św. akademickich, spotkaniach z ciekawymi, wybitnymi ludźmi, rekolekcjach i czuwaniach nocnych, również Piesza Pielgrzymka miała pozostawać dostępną dla zainteresowanych. W ulotce informacyjnej z 1979 roku czytamy: *"Pielgrzymka jest dostępna wszystkim wiernym, poszukującym Boga, spragnionym modlitwy i ciszy, zdolnym do ofiarowania Bogu trudu, śpiewu, rozważań i wszystkiego, co się wydarzy w tej pięknej drodze"*¹⁴.

Z racji braku pełnej dokumentacji nie możemy dokładnie ustalić liczby osób uczestniczących w dziewiętnastu Pieszach Pielgrzymkach Skałecznych, zresztą niektórzy pielgrzymi nie zawsze mogli pełne 5 dni wędrować na Jasną Górę. Według uczestniczących we wszystkich prawie pielgrzymkach prawdopodobnie dotychczas pielgrzymowało pieszo ze Skałki ponad 3 tys. osób¹⁵.

Pielgrzymka Skałeczna systematycznie powiększała się, w 1981 roku liczyła prawie 150 uczestników, w 1989 r. zgromadziła około 200 osób, a w 1995 r. pielgrzymowało ze Skałki 230 pątników. Jest to w pewnym stopniu liczba maksymalna dla wspólnotowego przeżywania pielgrzymowania, przygotowania wspólnych posiłków dla wszystkich pielgrzymów, zamawiania noclegów.

Oдноśnie ustalenia stratyfikacji zawodowej możemy operować jedynie prawdopodobnymi liczbami. Niewątpliwie najliczniej są reprezentowani nauczyciele. Stanowią oni około 60% uczestników, a może nawet ten odsetek bywał w niektórych latach znacznie wyższy. Nauczyciele rekrutowali się ze szkół wszystkich stopni poczynając od

przedszkoli, poprzez szkoły podstawowe i średnie, do uczelni akademickich włącznie. Od 1981 roku średnio w każdej pielgrzymce uczestniczyło pięciu samodzielnych pracowników naukowych. Z krakowskich wyższych uczelni najliczniej reprezentowany jest Uniwersytet Jagielloński - trzech profesorów, po jednym z Politechniki Krakowskiej i z Wyższej Szkoły Pedagogicznej, uczestniczyli także profesorowie z KUL-u w Lublinie, Politechniki Wrocławskiej (2 osoby) i Filii Politechniki Łódzkiej w Bielsku Białej. Prestiżowym wydarzeniem stał się rok 1994, kiedy do pielgrzymki włączył się aktywnie wybitny teoretyk ruchu pielgrzymkowego Prof. Antoni Jackowski i Doc. Ludwik Kaszowski wraz ze współpracownikami z Zakładu Geografii Religii Instytutu Geografii UJ.

Najliczniejszą grupę stanowią nauczyciele ze szkół podstawowych, którzy jak się wydaje, najbardziej mogą oddziaływać na własne środowiska. Nauczyciele wszystkich stopni szkół, mimo różnych utrudnień cywilizacyjnych, pełnią ważną społecznie funkcję uczestnicząc w procesie kształcenia i wychowania młodego pokolenia, a przez to wywierają wpływ na poziom kultury narodu, społeczeństwa. Zdecydowana większość pielgrzymów posiada wyższe wykształcenie lub je nabywa - np. studenci. Razem stanowią oni około 60-70 % uczestników.

Interesująco przedstawia się zasięg przestrzenny zamieszkania pielgrzymów, który przekracza granice Polski. Zauważmy najpierw teren naszego kraju: pielgrzymi skałeczni rekrutowali się przynajmniej z 126 miejscowości¹⁶ wśród nich z położonych na krańcach Polski - Braniewa, Gdańska, Hrubieszowa, Włodawy nad Bugiem, Szczecina. Spośród odnotowanych miejscowości 49 to miasta o różnej wielkości. Niestety ustalenie proporcji między liczbą pielgrzymów rekrutujących się z miast i wsi pozostaje poza naszymi możliwościami.

Możemy natomiast ustalić, uwzględniając aktualny podział administracji kościelnej w Polsce, że pielgrzymi skałeczni reprezentowali 23 diecezje: gdańską, bielsko-żywiecką, chełmską, częstochowską, elbląską, katowicką, kielecką, lubelską, łódzką, opolską, poznańską, przemyską, radomską, sandomierską, siedlecką, sosnowiecką, szczecińską, rzeszowską, warszawską, warszawsko-praską, tarnowską, wrocławską, wrocławską. Niewątpliwie najwięcej pielgrzymów pochodzi z archidiecezji krakowskiej, a zwłaszcza z Krakowa, niestety nie możemy operować liczbami przedstawicieli Kościołów partykularnych.

Nieznaczny odsetek stanowili pielgrzymi z zagranicy. Z terenu Niemiec pielgrzymowało kilkanaście osób z ks. Güntherem Grotthe z Lúdinghaus koło Múnster, Norden, Köln w 1985 r. a później w 1991, 1994 i 1995, dwie osoby z terenów zamieszkanym przez Łużyczan z Zoúritz i Wittichenau; kilka osób z Czech - Potec k. Valasskich Kloboukov na Morawach - 2-krotnie, w ostatnich latach 1994, 1995 Polonia ze Szwecji, 25 osób z ks. Zdzisławem Lepperem.

Skonstatowanie sposobów uzyskania informacji przez pielgrzymów i poznania motywów udziału w pielgrzymce skałecznej byłoby bardzo interesujące. Prawdopodobnie w niektórych przypadkach decydował o tym lipcowy termin pielgrzymki, bowiem większość pielgrzymek pieszych na Jasną Górę bywa organizowanych w sierpniu¹⁷. Jak można przypuszczać, informacje o Pielgrzymce Skałecznej bywały przeka-

zywane przez uczestników najczęściej w kręgach rodzinnych, koleżeńskich i zawodowych. Ta hipoteza wymaga jednak weryfikacji przez badania ankietowe.

Znamiennym pozostaje fakt wielokrotnego uczestnictwa przez niektóre osoby w pielgrzymce, co pozwala przypuszczać, że ten styl pielgrzymowania zaspokaja ich oczekiwania. Zdają się potwierdzać to przypadki powrotu po kilkunastu latach niektórych pielgrzymów z dziećmi¹⁸.

4. Maryjny charakter pielgrzymki

Koncepcja i praktyczna realizacja maryjnego charakteru Pielgrzymki Skałecznej pozostawała uwarunkowana nie tylko specyfiką ośrodka akademickiego i pielgrzymowaniem do maryjnego sanktuarium jasnogórskiego, lecz wiąże się przede wszystkim z decyzją przeżywania pielgrzymki na wzór i w obecności Pątniczki z Nazaretu. Maryja bowiem wędrowała co roku do Jerozolimy na święto Paschy wraz z Jezusem i Józefem (Łk 2,41-42). Jako wierna Córa Wybranego Narodu, Maryja pielgrzymowała do świętego Miasta - Jerozolimy, by odnawiać w sobie świadomość Bożego wybrania. Współcześni ludzie pielgrzymują, żeby odnowić w sobie świadomość wybrania za synów Bożych (Rz 8,15).

Pielgrzymowanie z Maryją znajduje swoje doktrynalne odniesienie do wypowiedzi II Soboru Watykańskiego, zwłaszcza VIII-go rozdziału Konstytucji o Kościele, gdzie jest mowa o pielgrzymującym Ludzie Bożym i miejscu Maryi w Tajemnicy Chrystusa i Kościoła. Potwierdził to także Jan Paweł II w encyklice maryjnej o znamiennym podtytule *“O Błogosławionej Maryi Dziewicy w życiu pielgrzymującego Kościoła”*¹⁹. Zespolenie Maryi z tajemnicą Chrystusa i Kościoła ma swoje konsekwencje poznawcze, zresztą nie bez znaczenia dla treści wiary. Chrystusa poznaje się głębiej, kontemplując Jego Ziemską Matkę. Chcąc pełniej wniknąć w rzeczywistość Kościoła, trzeba z konieczności przyrzeć się dokładniej zbawczej roli Maryi, a kontemplując Maryję, wnika się głębiej w tajemnicę Kościoła. Pielgrzymowanie z Bogurodzicą ma więc dwa podstawowe odniesienia: chrystologiczny i eklezjalny.

Pielgrzymka będąca znakiem życia Kościoła odbywa się w obecności Matki Bożej i staje się okazją do “czerpania z serca Maryi, z głębi jej wiary”²⁰, stanowiąc w swoim rodzaju szansę wniknięcia w rolę Bogurodzicy w dziele zbawienia. Tym samym zaś daje możliwość dotarcia do istoty czci Jej oddawanej. Chodzi przecież o to, by spotkać się z Maryją w Jej “pielgrzymce wiary”, pozwolić, aby mogła przewodzić w owym itinerarium ku Bogu jako wzór i jako Matka wspomagająca pielgrzymów po maczy-nemu. Stąd też nieodzownym wydaje się odwoływanie do biblijnych zapisów maryjnej pielgrzymki wiary, które otrzymały autorytatywną wykładnię papieża Jana Pawła II²¹. Zapisy te są niekiedy odczytywane i przywoływane bywają w modlitewnych medytacjach pątników skałecznych.

Pielgrzymi trwając z Maryją na modlitwie doświadczają zmagania ze złem we własnym sercu i sumieniu, pokory własnego zmęczenia i obdarowywania pomocą współbraci o słabszej kondycji duchowej i fizycznej. Wołają do Maryi: *“módl się za nami grzesznymi teraz”*. Wstawiennictwu Maryi, Matce pojednania, polecają piel-

W drodze na Jasną Górę
(fot. W. Formański)

grzymi ludzi trwających w postawie sprzeciwu wobec Chrystusa. *“Świętą Maryję, błogosławioną między niewiastami”*, błagają o świętość, która jest powołaniem każdego chrześcijanina, wyróżnionego łaską Bożego Synostwa. Uczą się równocześnie radować bardziej z Bożego wybrania niż smucić się z powodu własnych grzechów i dlatego mimo doświadczonej słabości stają się zdolni do radości i nadziei.

Maryję obecną w centrum zmagania przywołują także pielgrzymi skałeczni w modlitewnym śpiewie Godzinek: *“Przybądź nam miłościwa Pani ku pomocy i wyrwij nas z potężnych nieprzyjaciół mocy”*. Modląc się godzinkowymi tekstami biblijnymi kontemplują Jej obecność w dziejach zbawienia, upostaciowaną w bohaterach wiary, męźnych niewiastach Izraela, które zapowiadały udział Maryi w ostatecznym, zbawczym zwycięstwie Jej Syna Chrystusa nad złem. Modlitwa Godzinek, staje się bardziej owocna dla pielgrzymów, gdy poszczególne godziny tego Maryjnego Oficjum są poprzedzane wprowadzeniami wyjaśniającymi kontekst biblijny przywoływanych osób i wydarzeń.

Godzinki są modlitwą zbudowaną na kanwie starotestamentalnych dziejów zbawienia, różaniec natomiast jest modlitwą ewangeliczną. Z Ewangelii płyną podejmowane w nim główne tematy odnoszące się do tajemnicy Wcielenia i Odkupienia. Różaniec jest więc modlitwą, która w pełni posiada znamię chrystocentryczne. Jest to modlitwa - kontemplacja Chrystusa i Maryi obecnej w zbawczych tajemnicach, a także w Tajemnicy Kościoła i Narodu, jak również w życiu ludzi. Konkretyzacja dokony-

wana przez prowadzących rozważania różańcowe czyni tę modlitwę łatwiejszą dla mniej wyrobionych pielgrzymów.

Modlitwa Anioł Pański, niekiedy śpiewana, odnawia w pielgrzymach świadomość Odkupienia, skłaniając do przypomnienia tajemnicy paschalnej, “albowiem poznawszy Wcielenie Syna Bożego, prosimy, byśmy «przez Jego mękę i krzyż zostali doprowadzeni do chwały zmartwychwstania»”²².

Nośnikami maryjności są ulotki informacyjne i znaczki pielgrzymkowe zdobione stylizowanym zarysem wizerunku Matki Bożej Jasnogórskiej i hasłem z imieniem Maryi. Przywołajmy hasła z ostatnich lat: “Z Maryją Jasnogórską ku Nowej Ewangelizacji Polski i Europy” (1992 r.), “Z Maryją Jasnogórską ku pełni wolności” (1993 r.), “Matko Rodzin, ucz nas żyć w blasku prawdy” (1994 r.), “Z Maryją przyjmujemy Ewangelię Życia” (1995 r.). Hasła ostatnich dwóch lat wyrażały fakt eklezjalnego wymiaru proponowanej i przeżywanej maryjności, nawiązują bowiem do encyklik Jana Pawła II: *Splendor veritatis* i *Ewangeliium vitae*. One stawały się przedmiotem refleksji, zapoznawano się z ich treścią, przesłaniem, żeby sprowokować pielgrzymów do osobistej lektury, studium, a niektórych uwolnić od tendencyjnych interpretacji tych dokumentów papieskich narzucanych przez złaicyzowane media.

Maryjność jasnogórska jako nośnik odnowy moralnej społeczeństwa, będącej fundamentem zagospodarowywania wolności, znajdowała modlitewno-medytacyjny wyraz w rozbudowanych apelach jasnogórskich, szczególnie w Skarżycach i w Leśniowie. Tę modlitwę przeżywaną w łączności z czcicielami Jasnogórskiej Królowej Polski nie tylko w Polsce znaczą szczególnie starożytna antyfona zawierzenia “Pod Twoją obronę uciekamy się św. Boża Rodzicielko”, żeby wyjednać postawę zawierzenia Bogu na wzór Maryi, jako fundament aktywności ewangelizacyjnej i społecznej.

Przestrzeń sakralna Pielgrzymki Skałecznej jest nasycona znakami przypominającymi obecność Maryi we wszystkich podstawowych fazach wędrówki pątniczej: wyjściu, marszu-wędrówce, ostatnim odcinku drogi do sanktuarium, powitaniu Jasnej Góry i pobycie w sanktuarium narodowym, a także po powrocie. Wymieńmy tylko kościoły i kaplice stacyjne: Skałka z omodloną kopią Jasnogórskiej Bogurodzicy; Wawel, gdzie wprowadzono w 1991 roku dyskretnie Wizerunek Jasnogórski; Giebułtów z jedną z najstarszych kopii Obrazu Jasnogórskiego (XV w.), Zadroże z Matką Bożą Pocieszenia ukoronowaną diademami ufundowanymi przez pielgrzymów krakowskich w 1938 roku; kaplica do wiejskiego domu podobna, w Kąpielach Wielkich pod wezwaniem Matki Bożej Królowej Polski, do której Skałeczna Pielgrzymka w 1988 roku przekazała Wizerunek Matki Bożej Jasnogórskiej wykonany przez jedną z pątniczek; kościół w Strzegowej, usytuowany na wzgórzu z obrazem Matki Bożej bez bliższego dookreślenia; Pilica z Wizerunkiem Maryi w srebrne sukienki ubranym i koralami ozdobionym w starożytnej kolegiacie; wreszcie Leśniów - sanktuarium Patronki Rodzin, z figurą gotycką, której współkoronatorami diademami papieskimi był Kard. K. Wojtyła z Prymasem Stefanem Wyszyńskim; Przyrów nawiedzany ostatniego dnia z Matką Bożą nazwaną przez pątników Maryją od spóźnionego śniadania; potem Choroś, gdzie w kościele położonym poza miastem, znajduje się dziewiętna-

stowieczny wizerunek Jasnogórskiej Bogurodzicy umieszczony w absydzie pod krzyżem z ekspansyjną postacią cierpiącego Chrystusa. Na Jasnogórskim Placu przed sanktuarium "wita pielgrzymów" Maryja Niepokalanie Poczęta z cokołu obelisku.

Pielgrzymi skałeczni kulminacyjny szczyt liturgicznej węzi z Bogiem przez Maryję łączą z Mszą św. w kaplicy Matki Bożej Jasnogórskiej, którą dopełnia ponowienie aktu zawierzenia, naznaczone modlitwą i wolą kształtowania życia społecznego w duchu Ewangelii.

W ten sposób też sytuują się w przestrzeni maryjności Jana Pawła II, ukierunkowanej na zaangażowanie w urzeczywistnianie zbawienia w świecie współczesnym.

5. Ewangelizacja na pierwszym miejscu

Stosunkowo wysoki poziom wyrobienia umysłowego uczestników wpływa na obfitość przepowiadania ewangelizacyjnego w pielgrzymce. Niekiedy zdawało się ono dominować nad modlitewnymi praktykami w ciągu dnia, tak że nawet niektórzy pątnicy Skałeczną Pielgrzymkę określali jako "akademię w drodze"²³. Ten profil wyrażający jeden z charakterystycznych rysów pielgrzymki kształtował się w konkretnej rzeczywistości społeczno-politycznej, w systemie totalitarnym, w czasach wszechwładnego panowania cenzury, ograniczającej do minimum nakłady książek religijnych i niewielu czasopism, a przede wszystkim programy radiowe i telewizyjne.

Bogactwo problemowe podejmowanej tematyki wyraża się w liczbie głoszonych prelekcji, konferencji, kilka w każdej pielgrzymce²⁴. Szeroki wachlarz problematyki eklezjalnej i społecznej ukazują tematy z 1995 roku: Nowa kultura życia sposobem wyzwolenia wolności; Kobieta wychowawczynią do pokoju (Jan Paweł II); Moje spotkanie z Katechizmem Nowym; Maryjny wymiar życia chrześcijańskiego; Dotykamy serc świętych; Pielgrzymowanie w świecie i w Polsce; Akcja Katolicka - pytaniami stopowana; Mity naszych czasów, polskiej demokracji; "Duchowe" oszustwa - sekty.

Refleksje dopowiadane przez uczestników najczęściej przyjmują formę dzielenia się osobistymi doświadczeniami bądź poszukiwaniami związanymi z referowanym tematem. Dostępny dla wszystkich mikrofon stanowi szansę uczenia się formułowania wypowiedzi o Bogu, sprawach religijnych i życiu społecznym przenikniętym duchem ewangelii, ewentualnie będącym jego zaprzeczeniem.

Składane przy tych okazjach świadectwa w ramach "rozmów niedokończonych" bywają nieraz natychmiast weryfikowane postawą mówiącego w niełatwych warunkach pątniczej wspólnoty. Te właśnie okoliczności sprawiają, że pielgrzymka staje się środowiskiem formacji uczestników. Ewangelizacja świadectwa poprzez słowa i czyn wzajemnie się dopełniają. Wspólnota pielgrzymkowa pełni funkcję ewangelizacyjną w stosunku do spotykanych ludzi; samym faktem istnienia pielgrzymka składa świadectwo²⁵.

W pierwszym dziesięcioleciu, gdy piesze pielgrzymki z południowej Polski należały do rzadkości, przyjmowano Pielgrzymkę Skałeczną z dużym entuzjazmem, także

na ulicach Krakowa, jako przejaw odwagi wobec zniewolenia totalitaryzmu komunistycznego. Współcześnie ten aplauz bywa stonowany, bowiem pielgrzymi w przestrzeni społecznej częściej nadużywają wolności, lansowanego konsumpcjonizmu i materializmu praktycznego, między innymi świadczą: "pieniądz nie jest najważniejszy", takie przesłanie nie jest łatwo przyjąć, staje się dla niektórych wyzwaniem.

W miejscowościach na szlaku przemarszu i noclegów wśród mieszkańców pielgrzymka wywołuje postawy wspaniałomyślnej, bezinteresownej gościnności. Doświadczenie obecności Boga, braterstwa w Chrystusie, stanowi jedno z istotnych przeżyć pielgrzymkowych. Staje się przedmiotem świadectwa uczestników, gdyż nie można nie mówić i nie przekazywać tego, "cośmy słyszeli, co widzieliśmy na własne oczy, na co spoglądaliśmy i czego dotykały nasze ręce" (2 J 1, 1) także po pielgrzymce.

Wdzięczność pątnicy wyrażają modlitwą i symbolicznymi podarunkami, przekazywanymi przez organizatorów, które pełnią również funkcje ewangelizacyjną. W pierwszych latach pielgrzymowania były to najczęściej dewocjonaalia, wizerunki Matki Bożej Jasnogórskiej, zdjęcia Jana Pawła II. Umieszczane na ścianach mieszkań przypominały gospodarzom nawiązane przyjaźnie z pielgrzymami. Obok miesięcznika "Jasna Góra" pielgrzymki przekazują goszczącym różne pozycje książkowe. W miarę postępującej demokratyzacji i zwiększenia się liczby wydawnictw organizatorzy, od 1984 roku, podarowują teksty przemówień Jana Pawła II wygłaszane w Polsce, modlitewniki, popularne opracowania aktualnych problemów związanych z życiem Kościoła i służących pogłębieniu formacji religijnej. W każdym roku rozdawanych jest około 100-120 książek, nie licząc pozycji wręczanych duchowieństwu²⁶.

Ewangelizacja spontaniczna, "przeprowadzana" w terenie wyraża się również w śpiewie nowych pieśni i piosenek pątnicznych zwykle maryjnych, najczęściej to kompozycje Alicji Gołaszewskiej²⁷.

W 1991 roku przed VI Międzynarodowym Spotkaniem Młodzieży Świata z Janem Pawłem II na Jasnej Górze, pielgrzymka propagowała hymn święta Młodzieży "Abba, Ojciec" i apel jasnogórski o uniwersalnej treści "Regina mundi".

Kulturotwórcza rola pielgrzymki w tym względzie zdaje się funkcją najbardziej oficjalną w parafii Skarżyce, gdzie corocznie odprawiany bywa Apel Jasnogórski, trwający około godzinę. W kościele wraz z księdzem proboszczem uczestniczą przedstawiciele parafii i przebywające na turnusach wakacyjnych grupy oazowe.

Ewangelizacja dobrego przykładu ma miejsce również w szczytowym wydarzeniu dnia pielgrzymkowego, w ramach sprawowanej Eucharystii w kościołach i kaplicy z pełnym udziałem pielgrzymów przystępujących do Komunii św., pełniących funkcje lektorów, kantorów, a także w wielu wypowiedzianych spontanicznie wezwaniach modlitwy wiernych, których liczba często musi być ograniczana przez celebransę.

W tym względzie wyjątkowe wydarzenia miały miejsce w Pilicy w latach 1976-1981, podczas Centralnej Eucharystii, w uroczystość odpustową św. Piotra i Pawła (29 VI). Skałeczna Pielgrzymka, wobec setek uczestników, animowała i przewodziła śpiewom, wykonując często nieznane teksty o dużym nasyceniu religijno-patriotycznym.

W drodze na Jasną Górę
(fot. W. Formański)

W 1992 r. wprowadzono jako przygotowanie do liturgii eucharystycznej w następnym dniu medytację biblijną nad tekstami liturgicznymi.

Konferencje, prelekcje, medytacje wygłaszają przede wszystkim świeccy, nieprofesjonalni teolodzy. W ostatnim dziesięcioleciu około 50 osób wygłaszało przygotowane teksty. Pielgrzymka stanowi dla nich "weryfikację" umiejętności w podejmowaniu tematów religijnych. Większość z nich wykazuje niemal charyzmatyczne uzdolnienia w tym względzie, ujawnia przy tym głębię osobistego życia religijnego. Tego rodzaju "testy pielgrzymkowe" ośmielają wielu do podejmowania społecznie posługi ewangelizacyjnej w różnych wspólnotach, zapewne rodzinach, parafiach a niektórzy nawet w ramach wakacji oddają się katechizacji na terenach Ukrainy²⁸. W pielgrzymce znaczne zaangażowanie w prowadzeniu medytacji różańcowych i Drogi Krzyżowej wykazują członkowie wspólnot modlitewnych m.in. z parafii MB Królowej Polski z Woli Justowskiej, jak również z parafii Św. Maksymiliana w Oświęcimiu. Te wspólnoty konsolidują się i doświadczeniami z pielgrzymek ubogacają innych.

Pielgrzymka stwarza zainteresowanym szanse bezpośredniego zapoznania się także ze zgromadzeniami zakonnymi; w skalecznej grupie uczestniczyły przedstawicielki zakonu Sióstr Augustianek (1981, 1989), Córek Miłości Bożej (1994, 1995), także z Zakonem Paulinów, reprezentowanym również przez 2 alumnów WSD na Skalce (1993, 1994 i 1995), a ostatnio salezjanin przybliżył dziedzictwo św. Jana

Bosko. W pielgrzymce ujawniały także swoją obecność współczesne ruchy religijne, m.in. neokatechumenat.

Ważnym dla kształtowania eklezjalnej świadomości pielgrzymów, w większości Polaków, pozostaje udział przedstawicieli innych narodów, wyżej wspomnianych. Ułatwia przeżywanie powszechności Kościoła i przełamywanie, zwłaszcza z Niemcami, uprzedzeń obciążonych historycznymi wspomnieniami. Przedstawiciel Niemców wzbogacił w 1995 r. pielgrzymów informacją o mało znanej w Polsce organizacji kościelnej "Pax Christi"²⁹.

Podjęcie przez świeckich posługi ewangelizacyjnej zdaje się przełamywać rezerwę wielu katolików wobec angażowania się w to dzieło uważających, że jest to przede wszystkim zadanie duchownych i siostr zakonnych.

Posługę ewangelizacyjną w specyficznej formie przez kulturę spełnia "teatr pielgrzymkowy", który w swoim repertuarze odnotował sztukę Karola Wojtyły "Brat naszego Boga", a także Pieśń Słoneczną św. Franciszka.

W radosnym nastroju przebiega spotkanie z mieszkańcami Kąpieli Wielkich w Remizie Ochotniczej Straży Pożarnej. W tym środowisku wiejskim radość, pogoda ducha pielgrzymów staje się w pewnym stopniu świadectwem skuteczności religijnych przeżyć, mimo utrudzenia.

Formacyjna, inspirująca rola Pielgrzymki Skałecznej znajduje wyraz w przeniesieniu doświadczeń pątniczych ze Skałki do nowo powstających pielgrzymek, m.in. pielgrzymi skałeczni pochodzący z parafii MB z Lourdes włączyli się w organizację pielgrzymki Archidiecezji Krakowskiej skupionej przy kościele Księży Misjonarzy. W latach 1986 i 1987 pielgrzym skałeczny pomagał w organizowaniu pieszej pielgrzymki z Budapesztu do Maria Nostra, inni stają się współprzewodnikami i organizatorami pielgrzymek autokarowych z parafii na Jasną Górę, do Medjugorie i do Rzymu.

Na forum pielgrzymki skałecznej potwierdza się komplementarność duszpaństwa i apostołstwa świeckich. Nie bez znaczenia pozostają tutaj osobowości animatorów i organizatorów bezinteresownie pełniących swoją posługę wobec pielgrzymów.

W jakim stopniu dokonuje się pogłębienie świadomości eklezjalnej uczestników, nie jesteśmy w stanie bliżej ustalić, zasygnalizowane symptomy prowokują do pogłębionych badań w tym zakresie.

Skałeczna Pielgrzymka Piesza, stosunkowo mała liczebnie, zdaje się być wyzwaniem dla wielkich kilkutysięcznych, bowiem stwarza szansę przeżywania w drodze Kościoła jako wspólnoty w klimacie międzyosobowych więzi, dalekim od anonimowości. Inspiruje pielgrzymów do aktywnego uczestnictwa w życiu Kościoła. Stanowi ważki element w kształtowaniu duchowym chrześcijan świadomych odpowiedzialności za integralny rozwój życia społecznego, który będzie stwarzał warunki osiągania dojrzałości osobowej przez wszystkich ludzi. Tacy bowiem będą mogli budować zgodę, jed-

noczyć własne środowiska, naród polski i wносить wkład w budowę Europy Ojczyzny Ojczyzn.

Przypisy:

- ¹ Z.S. Jabłoński, *Pątnicze więzi Krakowa z Jasną Górą. w: Pątniczym szlakiem Orlich Gniazd, Jasna Góra-Częstochowa 1993*, s.102.
- ² Uczestnicy pielgrzymki w latach 1981-1994 opublikowali 14 świadectw-refleksji o Pieszej Pielgrzymce ze Skalki w różnych periodykach: "Jasna Góra", "Posłaniec Warmiński", "Znak".
- ³ Przez "pastoralność" rozumie się otwartość pastoralną i zdolność dostrzegania problemów duszpasterskich, a także gotowość do pomocy innym przez Słowo, liturgię i służenie w ogóle. Por. R.Rak, *Ureczywistnianie się Kościoła według Kardynała Karola Wojtyły*, Colloquium Salutis, 15:1983 s. 121.
- ⁴ Doświadczenia pastoralne i refleksje związane z pielgrzymowaniem duszpasterze przekazywali w różnych publikacjach m.in.: R.J. Abramek, *Teologiczne podstawy i sens pastoralny pielgrzymki jako formy kultu na przykładzie Pieszej Pielgrzymki Warszawskiej*, "Częstochowskie Studia Teologiczne", t.IX-X (1981/82), s. 301; Z.S. Jabłoński, *L'esperienza pastorale contemporanea dei pellegrinaggi a Jasna Góra*, w: *Storia religiosa della Polonia, Milano 1985*, s. 155 n.; Pielgrzymowanie z Maryją, "Ateneum Kapańskie", 80 (1988), z.1 (476), s.65 n.
- ⁵ O. Rufin Abramek brał udział w Pielgrzymce Warszawskiej od 1963 r. Zorganizował 16 grupę młodzieżową. O.Zachariasz Jabłoński zaczął pielgrzymować z Warszawy w 1967 roku, a od 1968 r. przewodniczył 15 grupie młodzieżowej. Pięć osób z DA "Skalka" pielgrzymowało ze Stolicy z o. Rufinem.
- ⁶ K. Wojtyła, *Przemówienie dnia 8 marca 1964 roku*, "Notificationes", 52:1964, nr 5-6, s.86.
- ⁷ J.Turowski, *Socjologia. Małe struktury społeczne*, Lublin 1993, s.111 n.
- ⁸ M. Rachwalska, *Od czasu pielgrzymki "brat" i "siostra"*, Jasna Góra 2: 1984 nr 10/12 s. 44.
- ⁹ W spotkaniu z kard. K. Wojtyłą w rezydencji biskupiej (październik 1975) w Krakowie ul. Franciszkańska 2 uczestniczyli Rufin Abramek ZP przeor skałeczny i Zachariasz Jabłoński ZP jego zastępca.
- ¹⁰ M. Władyczanka, *Pielgrzymkowe szlaki*, "Znak" 34:1981, nr 331, s.633
- ¹¹ E. Szumska-J.Wójcicka, *Ze Skalki w Krakowie do Rzymu na Jasnogórskie święto.w: Pątniczym szlakiem Orlich Gniazd, Jasna Góra-Częstochowa 1993*, s.50 n.
- ¹² Pielgrzymka prowadzona przez ojców Cystersów dopiero w 1981 roku uzyskała formalne pozwolenie władz cywilnych i stała się legalną. Informacja uzyskana od przewodnika pielgrzymki o. Benignusa Deptyły O. Cist.
- ¹³ O.Zachariasz Jabłoński zrezygnował z obowiązków przeora na Skalkę i wyjechał w lipcu z posługą duszpasterską na Litwę.
- ¹⁴ 4 Piesza Pielgrzymka, Kraków (Skalka) - Jasna Góra. Pomoc Polaków Papieżowi. (Ulotka z 1979 r.).
- ¹⁵ L. Gniewek, animator muzyczny pielgrzymki; J.Wiercioch, organizator i koordynator skałecznej pieszej pielgrzymki
- ¹⁶ Kraków, Aleksandrowice, Balice, Bartkowa k.Dynowa, Bielsko-Biała, Bieńkówka k. Suchej Biskidzkiej, Bihale k.Nowej Grobli, Błankowa k.Piwnicznej, Bolesławiec, Braniewo, Brdów k.Koła, Brzeg, Brzesko, Brzeszcze, Brzezie k.Zabierzowa, Brzezna k.Nowego Sącza, Budzów k.Makowa, Bujaków, Bysina k.Myślenic, Chałupki Dębniarskie, Chełmek, Chrzanów, Czarna Tarnowska, Dynów, Drogina, Goszyce k.Kocmyrzowa, Gdańsk, Gdów, Giebułtów, Grodzisko Nowe, Harbutowice, Hrebennie, Hrubieszów, Izdebnik, Jablonka, Jastkowice, Jasło, Jastrzębie Zdrój, Jawornik k.Myślenic, Jachówka k.Budzowa, Jurków k.Czchowa, Kalwaria Zebrzydowska, Kasinka Mała, Kaszów, Kęty, Kielce, Kamieńczyce k.Miechowa, Kędzierzyn-Koźle, Kłęczana k.Niegowici, Kłodzko, Krzesławice, Krzywacz-

ka, Krynica, Kukułka, Lanckorona, Legionowo, Leńcze, Limanowa, Lublin, Ludźmierz, Łódź, Marszowice k.Niegowici, Miechów, Milonki, Modlniczka Mała, Myszków, Nawojowa k.Nowego Sącza, Niebieszczany k.Sanoka, Niegowić, Nowy Sącz, Nowy Targ, Ochodza k.Wielkich Dróg, Olszowice k.Świątnik, Opoczno, Oświęcim, Piekary k.Tyńca, Pisarzowice k.Bielska, Polanka, Poznań, Przeciszów, Przegonia Narodowa, Przysietnica k.Starego Sącza, Rabka, Raciborowice, Radłów, Robczyce, Rożnów, Rybnik, Rzeszów, Rzozów, Sanok, Sędów k. Końskich, Sierockie k.Zakopanego, Skarżyce, Skawina, Sidzina, Siekierzyna, Sieradz, Sosnowiec, Stara Wieś k.Kęt, Stary Sącz, Sulkowice, Szarów k.Kłaja, Szczawnica, Szczecin, Szklary, Świątniki Górne, Tarnów, Tokarnia, Tychy, Tyniec, Ujazd k.Zabierzowa, Warszawa, Wieliczka, Winów, Włodawa n/ Bugiem, Wola Zelichowska, Wolbrom, Wrocław, Zabierzów, Zakopane, Zarzyce Małe, Zarzyce Wielkie, Zegrze, Zielonki, Żywiec.

¹⁷ A. Nizabitowska, *Którędy z Jasnej Góry do Matki Boskiej Częstochowskiej*, w: *Pątniczym szlakiem Orlich Gniazd*, red.Z.Jabłoński, Jasna Góra-Częstochowa 1993, s.34.

¹⁸ Przykładowo wymieńmy: Ewa i Krzysztof K. pracownicy naukowcy Akademii Rolniczej w Rzeszowie pielgrzymowali w 1981 roku i powrócili w 1995 r. z dwójką dzieci; D.S. po dziesięciu latach przerwy pielgrzymowała w 1990 roku. Tenże, *Wyznania pielgrzyma*, "Jasna Góra" 9:1990, nr 12(98), s.29-32.

¹⁹ *Redemptoris Mater* 23,27 i 30.

²⁰ RM, 37.

²¹ Z.S. Jabłoński, *Pielgrzymowanie z Maryją*, "Ateneum Kapłańskie", 80:1988, z.1(476), s.65 n.

²² Paweł VI, *Marialis Cultus*, 41

²³ A.Niezabitowska, *Pielgrzymka*, w: *Z pielgrzymką do Częstochowy, pamiętniki i wspomnienia*, red.M.Borzyszkowski, Olsztyn 1985, s.113.

²⁴ Tematy podjęte w pielgrzymkach ostatnich lat: 1988 - "Polska droga maryjna do III Tysiąclecia" - refleksje nad Encykliką *Redemptoris Mater*; "Postęp i rozwój" w nauczaniu społecznym Jana Pawła II; Tysiąclecie Chrztu Rusi Kijowskiej i jego odniesienie w Kulturze Polskiej; Poszukiwanie "Naszego Westerplatte" na czas zmagania i rozwoju. 1989 - O powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie. Jan Paweł II, adhortacja apostołska - *Christifideles laici*; Przywrócić godność kobiecie - według adhortacji apostołskiej Jana Pawła II *De dignitate mulieris*. Polska droga zawierzenia do Trzeciego Tysiąclecia; Święty Wojciech - słowiańska solidarność przez Krzyż i cierpienie. Uczymy się wolności i obdarowujemy wolnością innych. Chrześcijańska odpowiedź na przemoc i pornografię w środkach masowego przekazu. 1990 - Człowiek jest sobą przez wewnętrzną prawdę sumienia odbitą w czynach; "Drugie czytanie" adhortacji *Christifideles laici* Jana Pawła II; Jak spotęgować wysiłek ludzkich sumień na miarę szans tworzenia dobra społecznego w Polsce?; Dlaczego tworzymy organizacje katolickie dla młodzieży KZM?; Profetyczna rola Jasnej Góry - dawniej i dziś - wobec narodów Europy Środkowej i Wschodniej; Wkład Jasnej Góry w "Cud nad Wisłą". 1991 - Pochylamy się nad "Dekalogiem Jana Pawła II"; Maryja Jasnogórska uczy nas Synostwa Bożego; "Polska" Encyklika *Centesimus Annus*; Misyjność Kościoła w obecnej chwili (Enc.) według Jana Pawła II; Przesłanie Konstytucji 3 Maja na dziś; Jasna Góra między Europą a Polską. 1992 - Medytacja biblijna nad tekstami liturgicznymi (codziennie); Modlitwa - rozmowa niezwykła; Być chrześcijaninem dziś - w czasach wyzwania; Pójść we własną głębię - nieuniknione pytania; Ewangelizacyjne przesłanie Eucharystii; Rozliczać Kościół ze stawiania wymagań - krytykować czy kochać?; "Jestem, Pamiętam, Czuwam" - program i dynamika nowej ewangelizacji (Jan Paweł II); Dlaczego demokracja boi się Ewangelii?; Przesłanie Błogosławionego Założyciela "Opus Dei"; II Synod Plenarny Kościoła w Polsce - wymiana doświadczeń. 1993 - Jak rozumieć wartości chrześcijańskie?; Obecność Wartości chrześcijańskich w życiu Narodu; Kościół - Tajemnica, Wspólnota, Misja; "Niech trwa na Polskiej Ziemi eucharystyczne wychowanie ludzkiej wolności" (Jan Paweł II); "Ku wolności wyswobodził nas Chrystus" (Gal. 5.1); Zawierzenie Maryi - desperacja czy nadzieja?; Duch święty w siedmiu darach; Między patriotyzmem a Europą; Siostra Faustyna przewodzi Krakowskiemu Błogosławionym. 1994 - Pielgrzymka - darem Boga Miłości; Rozwój rodziny jako aktualizacja Sakramentu Małżeństwa; Komu Blask Prawdy utrudnia widzenie; Przesłanie religijno-społeczne nowego zawierzenia Maryi; Czerwone maki na Monte Cassino widziane dziś; Ruchy religijne a sekty; Czy potrzebna jest nam Akcja Katolicka dzisiaj?

²⁵ Por. J. Majka. *Świadectwo chrześcijańskie jako element ewangelizacji*, w: *Ewangelizacja*, red.J.Krucina, Wrocław 1980, s.77 n.

²⁶ Wymieńmy niektóre pozycje: Jan Paweł II, *Rozważania tajemnic różańcowych, Drogi Krzyżowej; Ojciec święty we Włocławku* (teksty przemówień w czasie spotkania z nauczycielami i podczas Mszy św. na lotnisku Aeroklubu), Włocławek 1991; R.Abramek, *Tajemnice różańcowe, Droga Krzyżowa*; E.Stanek, *W trosce o sumienie*, Kraków 1987, *A było ich dwunastu*, Kraków 1989, *Sześć prawd wiary*, Kraków 1990, *Nowa Ewangelizacja*, Kraków 1992, *Pątniczym szlakiem Orlich Gniazd*, red.Z.S.Jabłoński, Olsztyn 1993; *Zawierzenie Maryi ku przyszłości*, red.Z.S. Jabłoński, Jasna Góra-Częstochowa 1994; *Rozważania Tajemnic Różańcowych*, Instytut Prymasowski Ślubów Narodu na Jasnej Górze 1982.

²⁷ Rozprowadzano śpiewniki, powielane teksty poza zasięgiem cenzury, również na Jasnej Górze.

²⁸ Pielgrzymi zachowują dyskrecję i nie informują Przewodnika o katechizacji. W 1991 roku (lipiec) H.J. i A.M. (nauczycielki w szkole podstawowej) prowadziły katechizację na terenie Ukrainy; E.G.(instruktor higieny, matka trójki dzieci) i A.W.(student) prowadzą społecznie katechizację dzieci; J.W.(student) przygotowuje grupę młodzieży do sakramentu bierzmowania przy Kościele Św. Katarzyny w Krakowie.

²⁹ P.Kopmeier, *Lüdinghauser Fürbitten bei Wallfahrt in Polen*, "Lüdinghausen", 3 IX 1995.

The Pilgrimage on Foot from Skałka Church, Cracow, to Jasna Góra

(SUMMARY)

The pilgrimage on foot from Skałka Church in Cracow to the Monastery of Jasna Góra was initiated in 1976 by the Skałka Students' Chaplaincy under the auspices of the Monks of St. Paul the First Hermit. It stands out from among the rest of the Polish pilgrimages by its special community style. Hence its limited numbers, amounting to just over 200, of whom 60% are teachers from all levels of education, from nursery schools to colleges and universities.

This pilgrimage is a specific laboratory for the formation of lay people who are taking an active and conscious part in the practical implementation of the Church's mission. The organisation of both the material aspects of this pilgrimage as well as its pastoral programme is handled by the laity. The subjects addressed are based on the encyclicals and enunciations of John Paul II, with special reference to the Polish socio-political problems. A group of about 50 persons who are not professional theologians leads the evangelisation, thereby providing a source of inspiration for the tasks of evangelisation in the individuals' fundamental social units, that is families and parishes, and also in areas like the Ukraine, which have been left devastated by Communist atheism. The Skałka Pilgrimage offers a good opportunity for a renewal of the devotion to the Blessed Virgin Mary in the spirit of the Second Vatican Council and the teachings of John Paul II.

The appeal of this type of community pilgrimage involving pastoral co-operation between priests and members of the laity is confirmed by the fact that regular participants come from nearly 130 places throughout Poland, with around a dozen persons from Germany, Sweden and the Czech Republic. The presence of pilgrims from abroad makes the experience of the Church's universality easier and improves the quality of ecclesial awareness. The community style of the Skałka Pilgrimage, the participants of

Piesza pielgrzymka ze Skałki w Krakowie na Jasną Górę

which are anything but anonymous with respect to each other, offers a challenge to the big pilgrimages, calling them to adopt target structures for their groups which would allow the pilgrims to experience the Church more fully as a community developing in the presence of Our Lady.